

מקורות לעיון במס' פסחים: פרק ערבי פסחים

דף ד

מ. זילברמן

אדר א' תשס"ח

(קא.) **אכילה ושתייה בבית הכנסת.** איתא בגמ' ולשמואל (הסובר דאין קידוש אלא במקום סעודה) למה לי לקדושי בני כנישתא לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בני כנישתא, ע"כ. והקשו התוס' מהא דאיתא במגילה כח. דבתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין שותין בהן. והביאו דברי הירושלמי דאכילה ושתייה של מצוה, כגון סעודת עיבור השנה, מותרת, אך הניחו דסעודת שבת לא חשיבא סעודת מצוה לענין זה. ותירצו התוס' דהאורחים אכלו ושתו בחדרים הסמוכים לבית הכנסת. אך באו"ז (הל' ע"ש סי' כג) הביא דעה דהאורחים אכלו ושתו בבית הכנסת עצמה, דלדעתו סעודת שבת חשיבא אכילת מצוה המותרת בבית הכנסת. [בהסבר המחלוקת לענין סעודת שבת הציע בס' מנחת ערב להר"ר ירחמיאל דוד פריד סי' א' דהתוס' סברי דחייב סעודת שבת אינו אלא משום עונג שבת ואין עצם האכילה מצוה בפני עצמה אלא היכא תימצא להתענג, ואילו להאו"ז סעודת שבת היא מצוה בעצם כמו שאר מצוות אכילה.]

איתא בגמ' מגילה כח: א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין [פירש"י על מנת שישתמשו בהן] ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו חשבונות, ע"כ. ונחלקו הראשונים מתי ולמאי מהני תנאי בבתי כנסיות בחו"ל. לפי התוס' בסוגיין (וכן בתוס' מגילה שם ד"ה בתי כנסיות וד"ה ואעפ"כ) תנאי רק מהני לאחר חורבן, ואז מותרת לא רק עשיית חשבונות, שאינה קלות ראש כ"כ, אלא אף אכילה ושתייה, דהויא קלות ראש ביותר. אבל בבתי כנסיות בחו"ל בישובן אין תנאי מהני כלום. וראיה מהא דרבינא ורב אדא דהורו היתר ליכנס לבית הכנסת כשירדו גשמים רק מטעם דשמעתא בעא צילוצא, אבל אל"כ היה אסור. וכיון שתנאי רק מהני בחורבן הוצרכו התוס' בסוגיין לתרץ דהאורחים אכלו ושתו בחדרים הסמוכים לבית הכנסת ולא בבית הכנסת עצמה.

אך לדעת הרשב"א (והרמב"ן) במגילה בד"ה בתי כנסיות, התנאי מהני בישובן להאכיל ולהשכב עניים לעת הצורך ולעשות צרכי רבים לפי שעה, חוץ מחשבונות. ולפ"ז האורחים בסוגיין אכלו ושתו בבית הכנסת עצמה דהם היו עניים.

ולהלכה הביא המג"א (סי' קנא סק"ה) מהסמ"ק דמותר לערוך סעודת מצוה בבית הכנסת. ובהגהות הסמ"ק כתב דדוקא סעודת פת וקטנית כגון סעודת עיבור שנה דאין בה קלות ראש. אך במ"ב סק"כ כתב דהמנהג להקל לעשות סעודת סיום בביהמ"ד כי אין מקום אחר מרווח לזה ואין למחות ביד המקילים. ובשעה"צ סקי"ד כ' דהם סומכים אשיטת הרשב"א וסייעתו דתנאי מהני אף בישובן, ולגירסא אחת בירושלמי מפורש דסעודת שבת ור"ח מותר לערוך בבית הכנסת. [וע"ע בביה"ל ד"ה אבל בבתי כנסיות.] ובאג"מ או"ח ח"א סי' מה העיר דהמנהג בהרבה מקומות להקל אפי' שלא בשעת הדחק כגון לאכול סעודה שלישית בבית הכנסת. והחסידים נוהגים להתיר אף לדבר רשות כגון אכילה ושתייה ביום היארצייט. [ע"י בשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' פז (ח"ב או"ח סי' לד במהדורא החדשה) שכתב דהחסידים רק מקילים בשטייבלעך ולא בבתי

כנסיות ולכן מקפידים דוקא שלא להתפלל בבתי כנסיות. וע"ע בזה בס' צדקה ומשפט להר"ר יעקב ישעי' בלויא פי"ב הע' יז.]

החבורה התקיים אי"ה בליל יום שני אחרי תפילת מעריב

הנושא – אין עושין מצות חבילות חבילות (קב):

עיקר תוס' ריש פרק ערבי פסחים

צט: - הכל

ק. - מפסיקין, רבי יוסי, אין מפסיקין, שהיו, אלא

ק: - לאו, שאין, ידי קידוש, ידי יין

קא. - אף, ולשמואל, דאכלו, אבל, טעימו, ובקידושא, ור' יוחנן, שינוי יין

קא: - הכל

קב. - ועקרו

קב: - ונימרינהו, שאין, מיתיבי, מניחו, דאית ליה, רב אמר, יקנ"ה

קג. - קני"ה, בריך, לא, אנא

קג: - בריך, רב אשי, וקאמר, ולא היא

קד. - בעי למימר

קד: - הכל

קה. - הכל

קה: - ש"מ ברכה טעונה כוס, וש"מ כוס של ברכה

קו. - קפיד, זוכרהו, הוה גחין

קו: - הנוטל, מקדש אריפתא, טעם אינו מקדש

קז. - אם טעם, סמוך

קז: - ואתי, דילמא

קח. - רב ששת, כולהו, בפני רבו

קח: - שאף, היו, בבת אחת